
ILMAJOEN HAUTAUSMAAN KÄYTTÖSUUNNITELMA

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö
Maisemasuunnittelun koulutusohjelma
Lepaa, kevät 2015

Janne Haapala

LEPAA
Maisemasuunnittelun koulutusohjelma
Viheraluerakentamisen suuntautumisvaihtoehto

Tekijä	Janne Haapala	Vuosi 2015
Työn nimi	Ilmajoen hautausmaan käyttösuunnitelma	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia uusi käyttösuunnitelma Ilmajoen hautausmaalle ja esittää hautausmaakaavaan parannusehdotuksia. Käyttösuunnitelma on hautausmaakaavaa sanallisesti selventävä asiakirja, joka antaa perusteet hautausmaan toimille ja työtavoille. Lisäksi hautausmaan toimintaa ohjaavat ohjesääntö sekä valtakunnalliset lait ja asetukset.

Käyttösuunnitelman laatimiseen ja hautausmaakaavan parannusehdotuksiin haettiin pohjatietoja hautausmaan historiasta, Ilmajoen seurakunnan toimintatavoista ja hautauskulttuurista. Opinnäytetyössä tarkasteltiin kahden muun seurakunnan hautausmaiden käyttösuunnitelmia ja haastateltiin näiden hautaustoimien päälliköitä, soveltaen niistä saatua tietoa Ilmajoen hautausmaalle. Lisäksi käyttösuunnitelman laadintaan saatiin käytännönläheistä näkemystä kahdelta Ilmajoen hautaustoimessa työskentelevältä kiinteistöyöntekijältä.

Lähtökohtana opinnäytetyössä oli hyvin käytännönläheinen lähestymistapa aiheeseen. Hautausmaakaavaan tehtiin oleellisilta osin parannusehdotuksia käytännössä ilmenneiden ongelmien pohjalta. Käyttösuunnitelman toteuttamisessa otettiin huomioon hautausmaan paikalliset olosuhteet ja erityispiirteet. Käyttösuunnitelma on hautausmaakohtainen ja sitä ei voida sellaisenaan käyttää muissa seurakunnissa. Käyttösuunnitelmien tekoon perehtyneiden sekä hautaustoimen ammattilaisten asiantuntemusta ja heidän painottamiaan asiakokonaisuuksia voidaan hyödyntää muiden hautausmaiden käyttösuunnitelmia tehtäessä.

Avainsanat hautausmaa, käyttösuunnitelma, hautausmaakaava

Sivut 21 s. + liitteet 14 s.

LEPAA
Degree Programme in Landscape Design

Author	Janne Haapala	Year 2015
Subject of Bachelor's thesis	Plan of Use for Ilmajoki Cemetery	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to compile a new plan of use for the Ilmajoki cemetery plan and propose improvements for the plan of the cemetery. Plan of use specifies in a written form the plan of the cemetery, which gives the basis to actions in the cemetery. Actions in the cemetery are guided by the regulation of the cemetery, national laws and acts.

The knowledge for the plan and the cemetery plan was obtained from the cultural values of the cemeteries, the actions and the history of the Ilmajoki cemetery. It involved an analysis of two plans of use from other congregations and interviews of them manager for cemeteries. In addition to the compilation, practical knowledge was given by two professionals working for the cemetery of Ilmajoki.

The approach for this thesis was very practical. Some complications turned up in the practical work in the cemetery, which led to propose some improvements to the cemetery plan. Local conditions and the special characteristics of the cemetery were taken into account in the plan of use. The plan of use is directed to Ilmajoki congregations and it cannot be used by other cemeteries. The expertise of the professionals of the cemetery and their opinions can be referred to in making the plan of use for others cemeteries.

Keywords Cemetery, plan of use, cemetery plan

Pages 21 p. + appendices 14 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	ILMAJOEN SEURAKUNTA	2
2.1	Suomalainen hautauskulttuuri	2
2.2	Ilmajoen hautausmaan alkuvaiheita	3
2.3	Hautausmaa 2000- luvulla.....	5
2.3.1	Tuhkahautausten lisääntyminen Ilmajoella	5
2.3.2	Hautakirjanpito	6
2.3.3	Hautausmaan käyttö	6
2.3.4	Hautasijojen riittävyys	8
2.4	Hautautointia koskevat lait ja asetukset.....	8
3	HAUTAUSMAAKAAVA	9
3.1	Ilmajoen hautausmaakaava	9
3.1.1	Käytäväverkosto	10
3.1.2	Uuden puolen paikoitusalue ja maa-aineksen varastointipaikka.....	11
3.1.3	Muistolehto tai sirottelualue	12
3.1.4	Istutusalueet.....	12
3.2	Muutosehdotusten esittäminen ja toteuttaminen	13
4	KÄYTTÖSUUNNITELMA.....	13
4.1	Muiden seurakuntien käyttösuunnitelmat	13
4.2	Teemahaastattelut.....	14
5	ILMAJOEN HAUTAUSMAAN KÄYTTÖSUUNNITELMAN LAADINTA.....	15
5.1	Uuden puolen käyttöönottojärjestys.....	15
5.2	Muistomerkkejä ja niiden ympäristöä koskeva ohjeistus.....	16
5.3	Koskemattomuusaika	16
5.4	Seurakunnalle palautuvat vanhat hautapaikat ja niiden muistomerkit.....	17
5.5	Seurakunnan vastuualueet hautausmaan hoidossa sekä muut asiat	18
5.6	Käyttösuunnitelmaehdotuksen koostaminen ja rakenne	19
6	POHDINTA.....	19
	LÄHTEET	21

Liite 1 Ilmajoen hautausmaan käyttösuunnitelmaehdotus

1 JOHDANTO

Hautausmaat ovat puistomaisia ympäristöjä, joissa historia ja nykypäivä nivoutuvat toisiinsa. Useille kävijöille se on hiljentymispaikka, toisille se voi olla mielenkiintoinen historiallinen tutustumiskohde. Läheisensä menettänyt omainen kokee haudalla käynnin surutyöhön kuuluvaksi osaksi. Vanhat hautausmaat ilmentävät paikallista kulttuuria ja ovat siten arvokkaita alueita. Muistomerkit kertovat oman aikakautensa tyyleistä ja jopa haudattujen vainajien taloudellisesta asemasta ja heidän elinaikanaan tekemästään työstä. Hautausmaiden pitkän aikavälin suunnittelu on tärkeää, näin hautausmaiden yleisilme pystytään pitämään huolitellun ja toiminnassa olevan näköisenä. Hautausmaakaava ja käyttösuunnitelma antavat osaltaan mahdollisuuksia hautausmaan kokonaisvaltaisen käytön toteuttamiseen. Vanhat hautausmaat ovat usein syntyneet ilman säännönmukaista hautausmaakaavaa ja ovat siksi rakenteeltaan tiiviitä ja mielenkiintoisia. Uusia hautausmaan alueita käyttöön otettaessa hautausmaakaavan huolellinen suunnittelu ja yhteensovittaminen vanhan kanssa luovat haasteita sen laatijalle. Ilman toimivaa käyttösuunnitelmaa hautausmaalle saattaa muodostua alueita, joihin ei enää haudata, vaan uudet hautaukset tehdään pelkästään uusille hautausmaalle. Tämä johtaa usein siihen, että hautausmaiden vanhat osat jäävät vähemmälle huomiolle uusien alueiden viedessä suuremman osan resursseista.

Hautausmaan työntekijöiden on kohdattava työssään useita erilaisia haasteita. Heidän on tunnettava hautaustoiminta koskevat lait ja asetukset. Muutokset ja totutuista toimintatavoista poikkeaminen aiheuttavat hyvin helposti seurakuntalaisten ja hautaustoimesta vastaavien henkilöiden välillä erimielisyyksiä. Lisäksi suruprosessin aikana omaisten vahva kritiikki ja arvostelu hautausmaata ja työntekijöitä kohtaan saattaa olla raskasta. Siksi työntekijöiltä vaaditaan myös hyviä ihmissuhdetaitoja ja nopeaa reagointia ongelmanratkaisutilanteissa. On tärkeää, että hautausmaan asiakirjat, kuten hautausmaakaava ja käyttösuunnitelma ovat ajan tasaisia, koska ongelmatilanteiden ratkaisussa työntekijällä on tällöin asiakirja, johon vedota.

Edellinen, lähes kolmekymmentä vuotta sitten laadittu Ilmajoen hautausmaan käyttösuunnitelma (Ilmajoen seurakunta, asemakaava ja käyttösuunnitelma, 1988) ei enää vastaa nykypäivän tarpeita. Uuden, selkeän käyttösuunnitelman laadinta on edellytyksenä alueen kokonaisvaltaisen käytön kannalta, koska vanha suunnitelma ei kata koko nykyisen hautausmaan aluetta.

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana oli Ilmajoen seurakunta, ja työn tavoitteena oli koostaa uusi käyttösuunnitelmaehdotus, joka palvelisi mahdollisimman hyvin hautausmaan käyttäjiä ja henkilökuntaa. Tekoprosessin alkuvaiheessa tutustuttiin muiden seurakuntien käyttösuunnitelmiin ja niiden toteutustapoihin. Toisessa vaiheessa pohdittiin käyttösuunnitelman painopisteitä ja asiasisältöä hautausmaan henkilökunnan kanssa. Opinnäytetyössä otettiin lyhyesti kantaa myös hautausmaakaavassa ilmenneisiin puutteisiin ja näiden perusteella kirjattiin parannusehdotuksia.

2 ILMAJOEN SEURAKUNTA

2.1 Suomalainen hautauskulttuuri

Ennen kristinuskon juurtumista Suomeen, kansakunta käytti rinnakkain sekä poltto- että ruumiinhautamista (Heng 1994, 15). Kristinuskon vakiinnuttaessa asemaansa kristillinen väestö on käyttänyt ruumishautausta pääsääntöisenä hautaustapana. Jeesusen hautaaminen ja Vanhan testamentin kertomukset ovat esikuvina ruumishautaukselle. Ensimmäiset vuosisadat kirkko oli valtiovallan alaisena, joten varsinaisia kristillisiä hautausmaita ei pystytty perustamaan. Kristinuskon vakiinnuttua 300-luvulla, alkoi varsinaisten hautausmaiden syntyminen ja niitä alettiin sijoittaa kirkkojen läheisyyteen. (Aaltonen, Palo, Rimpiläinen, Rintala, Ruotsalo & Särkiö 2005, 40–42.)

Suomalainen kristillinen hautauskulttuuri alkoi näkyä vasta 1000-luvun alkupuolella. Hautausmaita rakennettiin kirkkojen läheisyyteen, mutta tilanpuute johti siihen, että erillisiä hautausmaita perustettiin kauemmas kirkkorakennuksista. 1600-luvun lopulta aina 1800-luvulle saakka vainajat voitiin haudata väliaikaisesti hautoihin. Varsinkin syrjäisillä ja harvaanasutuilla alueilla tämä oli yleistä. Osa näistä väliaikaisista haudoista kuitenkin jäi pysyviksi hautasijoiksi, minkä vuoksi pieniä hautausmaita voi harvaan asutuilta seuduilta löytyä vieläkin. Vuonna 1879 astui voimaan uusi terveydenhuoltolaki, joka määräsi hautausmaat rakennettavaksi pois asutuskeskuksista. (Aaltonen ym. 2005, 42–43.)

Vainajan sosiaalinen asema ja varallisuus vaikuttivat suuresti siihen, millaisen hautapaikan hän sai. Arvokkaimmat hautapaikat olivat kirkon sisäpuolella, lattian alla ja varakkaimmille rakennettiin jopa omia hautaholveja kirkon yhteyteen. 1600-luvulla säätyläisajattelu korostui, ja kirkkoon hautaaminen lisääntyi, vaikka se ei ollut kirkon opetuksen mukaista. Vuonna 1822 senaatti kielsi kirkkoon hautaamisen kokonaan (Aaltonen ym. 2005, 43–44).

Jo keskiajalla aloitettiin kirkkomaan jako eriarvoisiin hautasijoihin (Gardberg 2003, 80). Kirkon ulkopuolella arvokkaimmat hautasijat sijaitsivat lähellä kirkkoa ja parhaan alueen uskottiin olevan kirkon räystäään alapuolella. Hautaamista kirkon pohjoispuolelle vältettiin, koska uskottiin, että viimeisenä päivänä kirkko kaatuu pohjoiseen. Murhaajat ja muut suuret rikkolaiset voitiin haudata muualle kuin siunattuun kirkkomaahan (Aaltonen ym. 2005, 45).

Tavallinen rahvas haudattiin useimmiten rivihautoihin. Rivihaudat kaivettiin auki syksyllä. Talvella arkut sijoitettiin kaivannon pohjalle vierin viereen. Näitä arkkuja peitettiin hieman ja kun maa alkoi sulaa keväällä, haudat peitettiin kokonaan. Paremmassa asemassa olevat, isot talolliset sekä muut varakkaammat suvut alkoivat varata itselleen sukuhautoja. Näihin sukuhautoihin alkoi ilmestyä muistomerkkejä, jotka olivat yleisimmin puusta tai raudasta tehtyjä ristejä. 1929 piispankokous määräsi, että jokainen hautausmaan hautapaikka on numeroitu ja ne on esitettävä kartalla. (Aaltonen ym. 2005, 51.)

Kirkkomaat haluttiin jo varhaisessa vaiheessa erottaa muusta ympäristöstä aitaamalla alue (Gardberg 2003, 81). Aitaamisen syynä ei ollut pelkästään siunatun maan merkitseminen, vaan siihen liittyi käytännön syitä. Hautausmaalla laidunnettiin eläimiä, jotka osaltaan pitivät alueen siistinä. Seurakunnan lukkarilla oli etuoikeus laiduntaa eläimiään hautausmaan alueella.

Varsinainen haudoista huolehtiminen alkoi kehittyä vasta 1800-luvun loppupuolella. Maaseudulla hautausmaiden istutukset olivat harvinaisempia. Kunnostustyöt aloitettiin Hämeen kirkkomaista 1870 -luvulla. Keski- ja Pohjois-Suomessa istutukset yleistivät vasta 1940-luvulla, jolloin sankarihautausmaiden perustaminen ja hoito tulivat ajankohtaisiksi (Gardberg 2003, 82). Kirjailija Maila Talvion ja taiteilija Tapio Wirkkalan tekemän työn osuus haudanhoitokehityksessä on mittava. He toivat omilla kyvyillään haudanhoitokulttuuria esille monin eri tavoin. (Aaltonen ym. 2005, 51—52.)

Tämän opinnäytetyön tilaajana on Suomen evankelisluterilaista kirkkoa edustava Ilmajoen seurakunta. Kunnassa on noin 12 000 asukasta, joista noin 11 000 on seurakunnan jäseniä. Seurakunnan hallinto koostuu ylintä päätösvaltaa käyttävästä kirkkovaltuustosta, jossa on 27 jäsentä. Seurakunnan toimintaa johtavassa kirkkoneuvostossa on yhdeksän jäsentä. Työntekijöitä seurakunnassa on kausityöntekijät mukaan lukien noin 50.

Ilmajoen seurakunnalla on käytössään yksi hautausmaa kirkon ympäristössä. Vanha, niin kutsuttu museohautausmaa, sijaitsee lähellä nuijasodan muistomerkkiä Ilkanpatsasta. Se ei ole enää hautauskäytössä, vaan sitä hoidetaan seurakunnan toimesta puistoalueena. Viimeiset hautaukset museohautausmaalle on tehty 1880-luvulla ja osa muistomerkeistä on vielä paikoillaan. Ilmajoella on perinteisesti vaalittu korkealuokkaista hautausmaan hoitoa, ja se on monelle seurakuntalaiselle historiallisesti arvokas hiljentymispaikka. Viime vuosina tehdyt perusparannustyöt ovat lisänneet hautausmaan arvokkuutta ja viihtyisyyttä. Perusparannustoimet jatkuvat vielä, sillä hautausmaan puusto on iäkästä ja sen uusiminen vaatii vuosien pitkäjänteistä työtä.

2.2 Ilmajoen hautausmaan alkuvaiheita

Kirkon valmistumisen aikoihin 1760-luvun puolivälin jälkeen ensimmäiset haudat olivat maanpäällisiä hautarakennelmia. Tietävästi vainajia ei peitetty lainkaan, vaan ne sijoitettiin puusta tehtyihin rakennelmiin. Hajuhaittojen vuoksi näitä hautoja alettiin vastustaa 1800-luvun alkuvuosina, ja kaikki maanpäälliset haudat hävitettiin vuonna 1823. Samalla vuosikymmenellä tehtiin maanvaihtokauppaa Yli-Kaupplan ja Ala-Kaupplan tilojen kanssa, jolloin saatiin lisämaata hautausmaata varten. Samalla kirkkomaan ympärille rakennettiin kiviaita, johon jokaisen talollisen oli osallistuttava. Myöhemmin kiviaita on purettu pois, mutta siitä ei ole tarkkaa tietoa milloin se on tapahtunut. Maanvaihtokaupan jälkeen aloitettiin uuden hautausmaan tekeminen ja se saatiin valmiiksi 1824. Hautaustavoista alettiin kiistellä ja osa seurakuntalaisista oli sitä mieltä, että jokaisella kyläkunnalla pitäisi olla omat hautausmaa-alueensa. Silloinen rovasti Frosterus

oli linjahautojen kannalla. Sopuun kuitenkin päästiin ja päätettiin, että linjahaudat olisivat vapaasti käytettävissä ja sukuhautapaikat olisivat maksullisia. Arvokkaimmat hautapaikat sijaitsivat kirkon läheisyydessä. Isot tällöiset sekä pitäjän merkkihenkilöt saivatkin viimeisen leposijansa juuri kirkon läheisyydestä. (Alanen 1953, 820 – 822.)

Hautausmaata oli laajennettu lähemmäs Kyrönjokea ja 1880-luvulla hautausmaan joenpuoleinen reuna alkoi vyöryä jokeen (Alanen 1953, 881). Joen töyräälle tehtiin mittavia paalutuksia ja ongelma saatiin korjattua. Samoihin aikoihin hautausmaa alkoi käydä pieneksi, joten laajennus tai jopa uuden hautausmaan perustaminen tuli ajankohtaiseksi. Seurakuntalaiset jakaantuivat mielipiteidensä vuoksi kahtia; toiset halusivat laajentaa hautausmaata, toisten mielestä piti perustaa kokonaan uusi hautausmaa Västilän harjulle usean kilometrin päähän kirkosta. Paikasta syntynyt kiista kesti useita vuosia. Lopulta päästiin siihen ratkaisuun, että hautausmaa pidetään kirkon läheisyydessä, laajentamalla sitä Kauppilan vainiolle. Lisäalueelle tehtiin salaojituksia ja maanpintaa kohotettiin tuomalla sinne maata sekä hautausmaan ympärille rakennettiin aita. Hautausmaan alueelle istutettiin koivuja ja pihlajia. Laajennettu hautausmaan osa vihittiin käyttöön vuonna 1898.

1910-luvulla hautausmaalla tehtiin mittavia suurkorjauksia. Suurin osa hautausmaata ympäröivästä aidasta uusittiin ja myöhemmin kirkkoherrojen vaikutuksesta alueelle tehtiin kasvi-istutuksia (Alanen 1953, 822–833). 1920-luvulla Matti Visanti suunnitteli hautausmaan vanhalle osalle istutuksia sekä järjesti hautariviä uudelleen. Hänen suunnitelmassaan näkyy lohkokohtainen hautapaikkajako perhehautoihin ja linjahautoihin. Visanin piirustuksista käy ilmi vapaussodan sankarihaudan istutukset, johon Pauli Aaltosen suunnittelema muistomerkki valmistui 1924. Paul Olsson suunnitteli ja piirsi vanhan alueen istutussuunnitelman vuonna 1934. Tämän piirroksen kaikki suunnitelmat eivät kuitenkaan toteutuneet. Kirkkopihassa olevat kuuset, jotka hän on suunnitelmaan piirtänyt, ovat vieläkin olemassa (Schali 1993, 55–56).

Kirkon koillispuolella sijaitsevan sankarihautausmaan alueen on suunnitellut Veikko Pirilä. Aimo Tukiaisen tekemä muistopatsas talvi- ja jatkosodan uhrien muistoksi asetettiin paikoilleen vuonna 1951. Sotainvalideille varatulle hautapaikalle on ensimmäiset vainajat haudattu vuonna 1948. Erkki Nevalan suunnittelema muistomerkki on pystytetty alueelle kuitenkin vasta vuonna 1990.

1930-luvun alussa tuli jälleen tarve laajentaa hautausmaata. Lauri Keso suunnitteli uuden alueen ja teki salaojitussuunnitelman vuonna 1931. Alue otettiin käyttöön seuraavana vuonna ja se oli rivihauta-alue. 1930-luvun lopulla uuden alueen yhdelle lohkolle haudattiin noin 140 sotasiirtolaista. Tämä alue sai nimekseen Räisäläisten hautaus-alue ja muistomerkki asetettiin paikoilleen 1968. Uudesta hautausmaasta otettiin heti käyttöön vain noin puolet. Tarve ottaa toinen puoli perustetusta hautausmaasta tuli ajankohtaiseksi vasta 1970-luvun lopulla. Istutukset suunniteltiin vasta tällöin ja siitä vastasi H. Leppäkorpi. (Schali 1993, 56–57.)

1970-luvun puolivälissä alkoi uusimman hautausmaaosan suunnittelu. Antti ja Elvi Ala-Fossi luovuttivat seurakunnalle alueen hautausmaan perustamista varten. Pekka Mäkinen piirsi alueen asemakaavan vuonna 1981. Hautausmaan lisäosan rakentaminen kesti useita vuosia. Uusin osa vihittiin käyttöön vuonna 1988 ja ensimmäinen hautus alueelle tehtiin 1993.

2.3 Hautausmaa 2000- luvulla

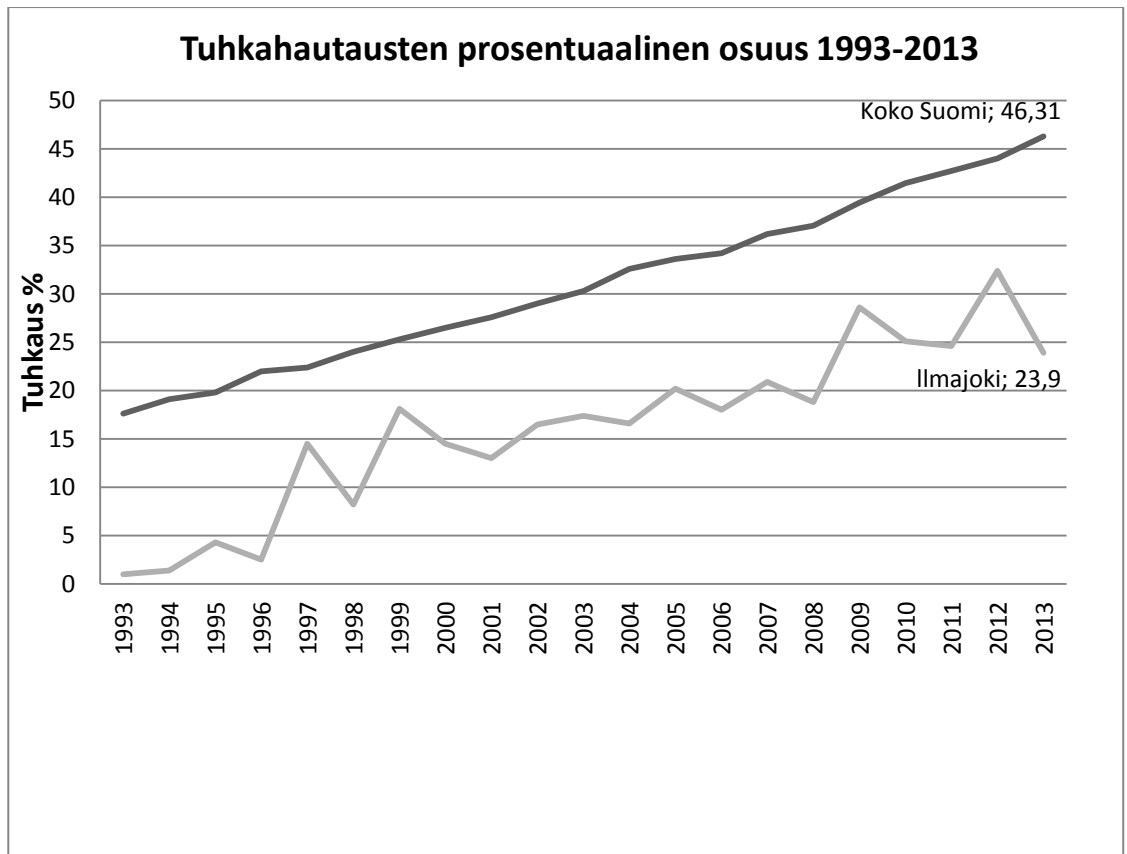
Nykyisin hautausmaan eri osista käytetään nimityksiä vanha puoli ja uusi puoli. Nämä nimet ovat vakiintuneet hautausmaalla kävijöiden, asiakkaiden ja työntekijöiden keskuudessa. Vanha hautausmaa käsittää koko alueen, joka on ollut käytössä jo ennen vuotta 1993. Hautausmaan kokonaispinta-ala on 7,2 hehtaaria. Hautauksia suoritetaan koko hautausmaan alueelle, joskin lohkokohtaisia eroja on arkku- ja urnahautauksen suhteen.

Hautaustoimilain (457/2003) mukaan seurakunnalla on tarpeen vaatiessa velvollisuus tarjottava hautapaikka tunnustuksettomalta hautausmaalta. Laki ei edellytä tällaisen alueen perustamista jokaiselle hautausmaalle, joten Ilmajoen seurakunnan tunnustukseton alue on yhteinen Seinäjoen seurakunnan kanssa. Se sijaitsee Seinäjoen Törnävän hautausmaan yhteydessä.

2.3.1 Tuhkahautauksen lisääntyminen Ilmajoella

Tuhkahautauksen lisääntyminen Ilmajoella herätti keskustelua oman muistolehdon perustamisesta. Alkuaikoina aluetta kutsuttiin urnalehdoksi, mutta nimi vakiintui muistolehdoksi 2000-luvun alkuvuosina. Sijainti oli selvä, sille oli jätetty varaus Mäkisen suunnittelemaan uuden hautausmaan hautausmaakaavaan. Vuonna 1997 järjestettiin avoin suunnittelukilpailu muistolehdon muistomerkistä. Ari Suokon suunnittelema ”Ristin valo” muistomerkki voitti kilpailun. Varat muistomerkkin pystyttämiseksi lahjoitti Reino Pelto-Pirilä. Muistolehto valmistui vuonna 1998 ja ensimmäinen urna haudattiin alueelle tammikuussa 1999. Muistolehdon käyttö on lisääntynyt vähitellen 2000-luvun alkuvuosina. Ilmajoella on monien muiden maaseutuseurakuntien tavoin perinteinen arkkuhaudaus yleisempää kuin tuhkahaudaus. 1990-luvun alussa tuhkahautauksia oli vain satunnaisesti tai ei ollenkaan.

Kahdenkymmenen vuoden aikana hautaustavassa on selvästi havaittavissa muutosta, sillä vuonna 2013 tuhkausten määrä hauduksista oli noin 24 prosenttia (kuva 1). Tuhkausten määrän oletetaan kasvavan tulevina vuosina. Mikäli kehitys jatkuu samaan tapaan kuin viimeiset kaksikymmentä vuotta, 50 prosentin tuhkausmäärään päästään noin vuonna 2040. Voidaan kuitenkin olettaa, että tuhkausten määrä tulee lähivuosina kasvamaan nopeammin ja osaltaan siihen voidaan vaikuttaa myös ohjaamalla toimintatapoja hautaustoimen puolesta.

Kuva 1. Tuhkahautausten kehitys koko Suomessa ja Ilmajoen seurakunnassa

Tuhkahautausten diagrammia tarkastellessa voidaan tuhkauksen kehityksen todeta olevan samansuuntaista sekä Ilmajoella että koko maassa. Ilmajoen tuhkausprosentti on maaseutuseurakuntien keskiarvoon verraten korkea, johon saattaa vaikuttaa suurempien asutuskeskusten, kuten Seinäjoen ja Vaasan maantieteellinen läheisyys. Koko Suomen tuhkausprosenttia nostavat suuret kaupungit, joissa tuhkahautaus on jo nykyisellään yleisempää kuin arkkuhautaus (Suomen hautaus toiminnan keskusliitto Ry, 2015).

2.3.2 Hautakirjanpito

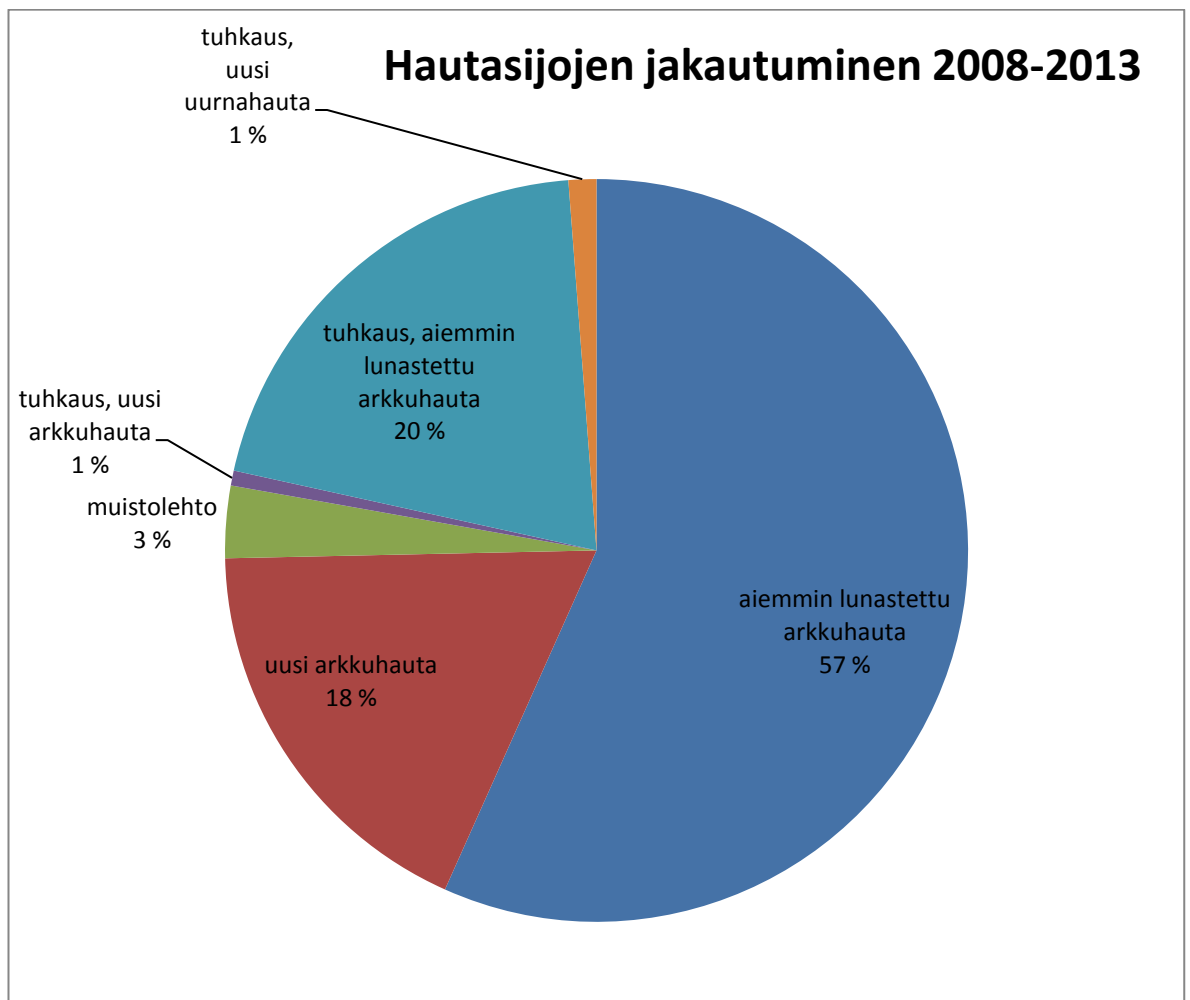
Vainajatiedot kirjataan Status-ohjelmaan, minkä vuoksi vanhaa paperiveriollista vainajakortistoa ei enää täydennetä. Vainajakortisto on hautaus-toimen työntekijöiden saatavilla edelleen, mutta sitä käytetään vain harvoin. Vanhat hautasijakirjat ovat kuitenkin edelleen käytössä ja niihin merkitään vainajien tiedot samoin kuten sähköiseen Status- ohjelmaan.

2.3.3 Hautausmaan käyttö

Hautausmaan lohkojen ja osastojen järjestelyillä ja hautaustavan määrittelymisellä voidaan vaikuttaa hautausmaan tehokkaaseen käyttöön. Käyttösuunnitelmassa ja hautaus-toimen ohjesäännössä voidaan määrätä onko

käytettävä ensisijaisesti vanhaa jo aiemmin luovutettua sukhautapaikkaa ennen uuden hautapaikan luovuttamista.

Perinteisistä arvoista kertoo myös se, että vanhoja, aiemmin lunastettuja hautapaikkoja halutaan käyttää uudelleen (kuva 2). Hautasijojen jakautumista osoittavassa kaaviossa tietoa on kerätty vuosilta 2008—2013. Ajanjakso on varsin lyhyt tarkastella hautausmaan käyttöä, mutta se antaa suuntaviivoja hautauspakulttuuriin ja maankäyttöön hautausmaalla. Voidaan olettaa, että tulevaisuudessa hautausmaan käyttö pysynee hyvin samankaltaisena, uuden puolen paikkojen kysynnän kuitenkin lisääntyessä. Perinteisesti hautojen hoito jää suvun vanhimpien hoidettavaksi. Tulevaisuudessa hautapaikkoja luovutetaan takaisin seurakunnalle entistä enemmän. Tämä johtuu osaltaan siitä, että ei ole halukkaita, jotka hoitavat haudata. Toinen seikka lienee sukulaissuhteiden erkaneminen kaukaisiksi uusin sukupolvien syntyessä ja haudassa lepääviä vainajia ei enää koeta tarpeeksi läheisinä.

Kuva 2. Hautasijojen jakautuminen Ilmajoella vuosina 2008–2013.

2.3.4 Hautasijojen riittävyys

Hautausmaalle haudattujen vainajien tarkkaa lukumäärää ei ole tiedossa, koska 1950- lukua vanhempi hautakirjanpito on ollut epätarkkaa. Vainajarekisterin mukaan Ilmajoen hautausmaalla lepää noin 10 000 vainajaa.

Ilmajoen hautausmaalle haudataan vuosittain noin 130 vainajaa, joka vastaa 1,1 prosenttia koko kunnan väestöstä. Kuolleisuusprosentti on alhainen ja se kertoo osaltaan väestön nuoresta ikärakenteesta. Kunnan väestön ikärakenne pysyy laskelmien mukaan varsin nuorena, joten kuolleisuusprosentin oletetaan pysyvän samalla tasolla. Ilmajoki on väestöltään kasvava kunta (Kurikka, sähköpostiviesti 6.2.2015). Näiden pohjatietojen perusteella voidaan olettaa laskennallisen määrän olevan 2030-luvulta lähtien noin 150 vainajaa vuodessa.

Hautausmaan kokonaiskapasiteetti on vanha hautausmaa ja uuden puolen vielä käyttämättä olevat alueet mukaan lukien noin 6800 vapaata hautasijaa. Tarkkaa laskelmaa hautasijojen riittävydestä on vaikea arvioida, koska vanhoja hautapaikkoja vapautuu uudelleenkäyttöön vuosittain ja tuhkahautausten lisääntyessä vanhoja hautasijoja käytetään enemmän. Käyttämällä pelkästään vapaita hautasijoja, hautausmaa nykyisellään riittää korkean arvion mukaan ainakin vuoteen 2050.

2.4 Hautaustointa koskevat lait ja asetukset

Hautaustointa koskevat erilaiset lait ja asetukset. Tärkeimpiä lakeja ja asetuksia, jotka koskevat hautausmaata ovat hautaustoimilaki ja kirkkolaki. Hautaustoimilaissa (457/2003) säädetään ihmisen ruumiin arkkuhautaamisesta, ruumiin tuhkaamisesta ja sen käsittelystä sekä hautarekisterin ylläpitämisestä. Lisäksi siinä on säädöksiä hautausmaan perustamisesta, ylläpidosta ja hoitamisesta.

Kirkkolain (1054/1993) luku 17 käsittelee hautaustoimea yksittäisen haudan osalta. Hautaustoimen osalta siinä on säädetty hautaoikeudesta, sen haltijasta ja hautausjärjestyksestä. Lisäksi luvussa on annettu säädöksiä haudanhoidosta ja niistä toimenpiteistä, mitä kirkkoneuvosto on velvoitettu tekemään, jos se katsoo hautapaikan haltijan laiminlyöneen velvollisuuksiaan.

Kirkkolain (2:1§) määrittämän kirkolliskokouksen antama kirkkojärjestys käsittelee hautausmaata kokonaisuutena 4. osan luvussa 17.

Lisäksi terveydensuojelulaki (763/1994) antaa kunnan terveydensuojelusta vastaavalle viranomaiselle puitteet terveyshaittojen ehkäisemiseen.

Terveydensuojeluasetus (1280/1994) käsittelee hautausmaata ja hautaamista luvussa seitsemän. Se määrittelee muun muassa vainajan hautaamisen vähintään 150 senttimetrin syvyyteen, ruumiin käsittelyyn, kuljettamiseen ja säilyttämiseen liittyviä asetuksia.

Edellä mainittujen lakien ja asetusten lisäksi hautaustoimen ja hautaamisen kanssa työskentelevien henkilöiden on hyvä tietää muista laeista, joista löytyy mainintoja hautaamiseen ja hautaustoimeen liittyen. Tällaisia säädöksiä löytyy maankäyttö- ja rakennuslaista (132/1999), ympäristönsuojelulaista (86/2000), ympäristönsuojeluasetuksesta (169/2000) sekä rikoslaista (39/1889, muut. 563/1998) (Aaltonen ym. 2006, 195).

Seurakunnalla on oltava kirkkolakiin ja -järjestykseen perustuen hautausmaakaava, käyttösuunnitelma ja hautaustoimen ohjesääntö sekä kartta-aineisto hautausmaasta.

3 HAUTAUSMAAKAAVA

Hautausmaakaava on hautausmaa-alueen sisäinen kaava-aineisto. Hautausmaakaavassa havainnollistetaan hautausmaan toimintaa ja toteutusta laajasti, mukaan lukien kuivatus- ja vesihuoltosuunnitelmat. Kaavassa ei esitetä yksittäisiä hautoja, vaan niistä laaditaan erilliset hautakartat. Hautausmaakaava on hyväksyttävä kirkkovaltuustossa, jonka jälkeen se alisteetaan hiippakunnan tuomiokapitulिन vahvistettavaksi.

3.1 Ilmajoen hautausmaakaava

Pekka Mäkinen on piirtänyt hautausmaan uuden osan hautausmaakaavan luonnoksen vuonna 1982, joka on vahvistettu Lapuan hiippakunnan tuomiokapitulissa 1988 (kuva 3). Ilmajoen hautausmaakaava on käyttökelpoinen muutamia seikkoja lukuun ottamatta. Käytännön kokemus on osoittanut pienten kaavamuutosten tarpeellisuuden. Kaavamuutoksia pohdittiin yhdessä Ilmajoen seurakunnan kiinteistöyöntekijöiden Antti Riskun ja Vesa Kankaan kanssa. Vaasan seurakuntayhtymän hautaustoimen päällikkö Pekka Mäkisen (haastattelu 24.9.2014) kanssa keskusteltiin hautausmaakaavaa koskevista painotuspisteistä ja asiasisällöstä. Mäkinen on aiemmin toiminut Ilmajoella seurakuntapuutarhurina, joten hänen asiantuntemuksensa juuri Ilmajoen hautausmaata koskien on merkittävä. Ilmajoen hautausmaakaavasta ei ole tällä hetkellä yhtenäistä asiakirjakokonaisuutta, joten sen päivittäminen ja uusien karttojen piirtäminen on aiheellista. Mäkinen kehottaa merkitsemään hautausmaakaavaan jätepisteiden, istutusalueiden ja puiston penkkien sijoituspaikat (Mäkinen, sähköpostiviesti 5.2.2015). Hänen mielestään myös urnahauta-alueet on syytä sisällyttää hautausmaakaavaan.

Salaojaverkoston toimimattomuus on yksi hautausmaan ongelmien aiheuttajista. Vesi kerääntyy painanteisiin ja käytäville hauta-alueilla. Salaojituksen parantamisesta on keskusteltu vuosien ajan. Toimivan salaojituksen tekeminen hautalohkoille on vaikeaa. Karttunen (haastattelu 4.2.2015) kertoi salaojituksen mahdollisuuksista haudatuille alueille. Hänen mukaansa se voidaan tehdä, mutta vaikutukset alkavat näkyä vasta vuosien kuluttua, sillä maahiukkasten läpi täytyy muodostua verkostot, joita pitkin vesi pääsee salaojaputkiin. Kustannukset ovat mittavat, koska kaivaustöitä ja massanvaihtoja jouduttaisiin tekemään runsaasti. Toimenpiteen onnistumisesta

ei kuitenkaan ole täyttä varmuutta. Koivut ovat tehokkaita vedenkäyttäjiä ja kuivattavat maata haihduttamalla sitä lehdistön kautta. Hautausmaan vanhaa puustoa on viime vuosina kaadettu, jolla saattaa olla myös vaikutusta maaperän kosteusoloihin. Yhtenä ratkaisuna on pohdittu pintavesikaivojen lisäämistä kaikkein ongelmallisimmille alueille, mutta sen toteutus on myös haastavaa.

Kuva 3. Ilmajoen hautausmaa

Hautausmaan lohkoista ja osastoista on piirretyt kartat, joista käy ilmi hautapaikat, rivit ja alueiden mahdolliset viherkaistaleet. Hautausmaan karttoja ei ole kartoitettu sähköiseen muotoon.

3.1.1 Käytäväverkosto

Käytäväverkostot ovat olleet kattavia useimmilla hautausmailla aiempina vuosikymmeninä. Useat hautausmaat ovat vähitellen luopuneet pienemmistä käytävistä. Käytävien tarpeellisuutta pohdittaessa Mäkinen kehottaa jättämään hautausmaille vain pääkäytävät ja tarpeellisen käytäväverkoston huoltotöitä varten.

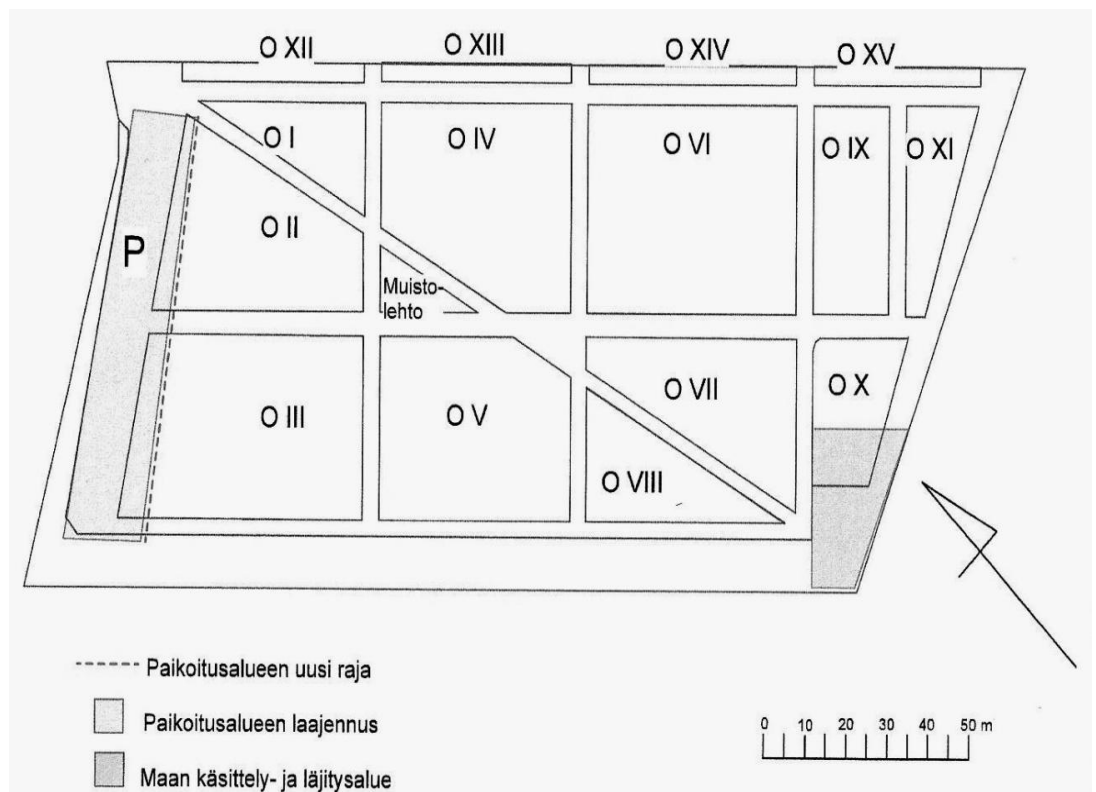
Ilmajoen hautausmaan vanhan osan lohkoilla on aikaisemmin ollut runsaasti hiekkapintaisia käytäviä. Käytävien kunnossapito on työlästä ja se vaatii runsaasti työtunteja. Hautausmaan henkilökunnan resurssit eivät ny-

kyään riitä hoitamaan niitä. Viime vuosina käytäviä on tietoisesti jätetty hoitamatta, joten ne ovat alkaneet luontaisesti ruohottua. Osa käytävistä on vielä havaittavissa, vaikka ne eivät enää olekaan selkeästi hiekkapintaisia. Tällä hetkellä pieniä käytäviä, joilla ei ole merkitystä huoltotöiden kannalta, löytyy hautausmaalta vieläkin.

3.1.2 Uuden puolen paikoitusalue ja maa-aineksen varastointipaikka

Uuden puolen paikoitusalue on varsinkin juhlapyhien aikana koettu olevan ahdas ja vaarallinen. Paikoitusalue rajoittuu kaakkoissuunnassa hautausmattomiin osastoihin OII ja OIII. Turvallisen ja käytännöllisemmän paikoitusalueen saamiseksi kyseisiltä hautaosastoilta voidaan ottaa viiden metrin kaistale paikoitusalueen laajentamiseen (kuva 4). Alueiden rajalla ei ole kiinteää aitaa tai yhtenäistä istutettua kasvillisuutta. Vesipisteen siirtämisestä tulee lisäkustannuksia, koska se sijaitsee aivan nykyisen paikoitusalueen laidalla. Laajennus vähentää hautasijojen määrää, mutta hautausosastojen käytön muutoksella saadaan kompensoitua menetetyt hautasijat.

Hautausmaalla kaivettaessa maa-ainesta on usein vietävä pois hautapaikalta. Maamassat kasvavat vuosien mittaan niin suuriksi, että niiden varastointiin tarvitaan oma alue. Seurakunta omistaa hautausmaan vieressä peltoalueen, mutta se on paikallisen viljelijän käytössä. Maamassat on varastoitettu uuden puolen etelänurkkaukseen. Tämä alue on varattu kaavassa hautauskäyttöön, mutta alue tulisi varata pelkästään maa-ainesten varastointiin (kuva 4). Esteettisesti se ei ole paras mahdollinen sijoituspaikka, koska hautausmaalta on suora näköyhteys läjityspaikkaan. Istutuksilla kuitenkin saadaan näkömäestettyä alueelle.

Kuva 4. Uuden puolen paikoitusalueen laajennus ja maan käsittely- ja läjityspaikka.

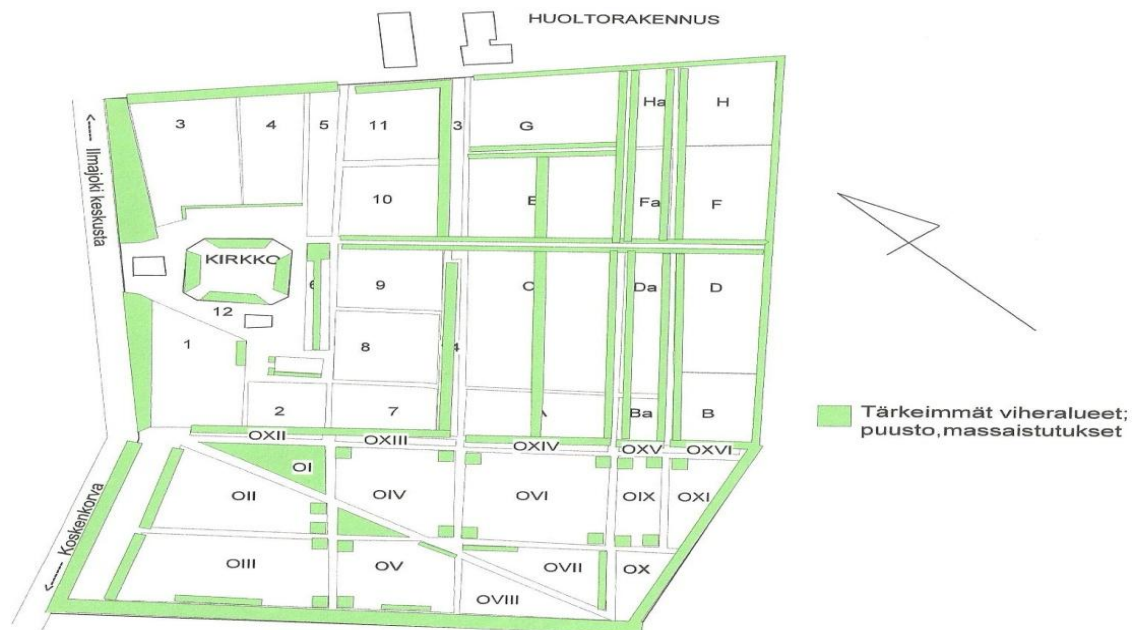
3.1.3 Muistolehto tai sirottelualue

Uuden puolen muistolehto on nykyisin kasvavassa käytössä. Monet kokevat sen kuitenkin epäviihtyisäksi alueeksi. Seurakuntalaisille tulee tarjota myös muita puolianonyymejä urnahautasijoja tai sirottelualueita. Uusien urnahautausalueiden perustamisen myötä voidaan osaltaan ohjata hautausmaan käyttöä lisääntyvin määrin tuhkahautauksiin. Osasto XI on merkitty arkkuhauta-alueeksi, mutta työryhmä suosittelee sen muuttamista tuhkan sirottelualueeksi.

3.1.4 Istutusalueet

Selkeät ja pitkälle aikavälille tarkoitettut istutussuunnitelmat puuttuvat kokonaan hautaustoimen asiakirjoista. Kaadetun käytäväpuuston tilalle istutetaan uutta puustoa ja mahdollisuuksien mukaan pensaskasvillisuutta. Näille alueille on hyvä tehdä varaus hautausmaakaavaan. Yksittäisiä puita tai pensasryhmiä istutetaan lohko kohtaisesti vapaisiin hautapaikkoihin, mikäli niiden käyttö on yleisilmeen kannalta tärkeää.

Uuden puolen aluspalkkirivien väleihin on alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitettu pensas- tai perennaistutuksia. Näitä ei kuitenkaan ole toteutettu, vaan välit ovat nurmipintaisia. Perustamisvaiheessa istutukset lisäävät kustannuksia, mutta jatkossa ne vähentävät työkustannuksia helpohoitaisuuden vuoksi. On varsin tärkeää tuoda asia korostetusti esille asiakirjoissa, koska aluspalkkirivivälien istutukset pehmentävät huomattavasti yleisnäkymää. Istutusvarauksen karttaan on piirretty suurimmat viheralueet ja varaukset istutuksille (kuva 5). Kartasta puuttuvat yksittäiset, pienemmät mahdolliset istutusalueet.

Kuva 5. Hautausmaan yleisilmeeseen kannalta tärkeimmät alueet, jotka varataan vain istutusalueiksi.

3.2 Muutosehdotusten esittäminen ja toteuttaminen

Opinnäytetyössä esitetyt muutostyöt hautausmaalla aiheuttavat huomattavia kustannuksia, joten muutosehdotukset on hyväksyttävä kirkkovaltuustossa, joka päättää niiden toteuttamisesta. Mikäli kirkkovaltuusto katsoo, että ehdotetut toimenpiteet ovat tarpeellisia, uusi hautausmaakaava alistetaan tuomiokapitulin vahvistettavaksi.

4 KÄYTTÖSUUNNITELMA

Hautausmaan käyttösuunnitelma on kirkkojärjestyksen (17:6§) mukaan sanallinen selite hautausmaakaavasta. Käyttösuunnitelma tarkoittaa kaikkia ne asiat, jotka eivät käy ilmi hautausmaakaavasta. Käyttösuunnitelmassa esitetään hautausmaan käytön erityiset rajoitukset, yksityiskohtaisia hautoja koskevia mitoituksia, hallinta-aikoja sekä hoitosuosituksia. Uusien hautausmaiden kohdalla käyttösuunnitelma antaa ohjeet siitä, missä järjestyksessä hautausmaan eri osastot otetaan käyttöön. Käyttösuunnitelman hyväksyminen ja käyttöönotto edellyttävät sen hyväksymistä kirkkovaltuustossa, jonka jälkeen se alistetaan tuomiokapitulin vahvistettavaksi.

Ilmajoen hautausmaan käyttösuunnitelma on päivitetty viimeksi vuonna 1988. Tieto on osittain vanhaa ja se on koottu useista erillisistä asiakirjoista. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on päivittää käyttösuunnitelma tämän päivän tarpeisiin siten, että se palvelisi mahdollisimman hyvin hautausmaan henkilökuntaa sekä hautausmaalla asioivia omaisia.

4.1 Muiden seurakuntien käyttösuunnitelmat

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa oli tarkoitus hankkia käyttösuunnitelmia tarkasteltaviksi suunnilleen Ilmajoen kanssa samankokoisista seurakunnista. Käytännössä tämä ei toteutunut, koska useilla pienillä maaseutuseurakunnilla ei ole käytössä päivitettyä käyttösuunnitelmaa. Lisäksi suuremmilla hautausmailla on kehitetty hautaustointia koko ajan.

Seurakunniksi valikoituivat Vaasan seurakuntayhtymä ja Seinäjoen seurakunta. Kyseiset seurakunnat ovat ajantasaisia ja hautaustoimenpäälliköt ovat niissä päteviä asiantuntijoita sekä haluavat kehittää alaa edelleen. Tässä opinnäytetyössä on tarkasteltu Seinäjoen seurakunnan Peräseinäjoen hautausmaan ja Vaasan seurakuntayhtymän Vaasan ja Vähänkyrön käyttösuunnitelmia.

Vaasan ja Seinäjoen seurakuntien käyttösuunnitelmat ovat hyvin samankaltaiset. Vähänkyrön hautausmaan olosuhteet ovat suunnilleen samankaltaiset kuin Ilmajoella. Maaperän kosteusolot ovat erittäin vaikeat, joten Vähänkyrön käyttösuunnitelmassa kirjatut toimet ovat sovellettavissa Ilmajoelle.

4.2 Teemahaastattelut

Vaasan ja Seinäjoen hautausmaiden käyttösuunnitelmien tutkimisen jälkeen tehtiin teemahaastatteluja seurakuntien hautaustointien päälliköille. Haastattelutilanteet olivat hyvin vapaita, mitään selkeää kysymysten asetelua ei laadittu. Tarkoitus oli selvittää, mitä asioita he korostavat ja pitävät tärkeinä käyttösuunnitelmaa laadittaessa. Keskustelua käytiin myös hautausmaakaavasta ja sen sisällöstä. Lisäksi käytiin keskustelua sähköpostitse käyttösuunnitelmaehdotuksen laadinnan aikana. Käyttösuunnitelma tulee rakentaa siten, että se palvelee tarpeita, jotka ilmenevät arjen asioissa. Mäkinen (sähköpostiviesti 5.2.2015) korostaa käyttösuunnitelman sisällössä aikaisempaa enemmän ottamaan huomioon ulkopuolisten toimintaa rajoittavia tekijöitä sekä omaisten toimien ohjaamiseen ja rajoittamiseen liittyviä seikkoja. Tällä voidaan määrätä esimerkiksi kiviveistämöiden sallittuja työskentelyaikoja hautausmaa-alueella. Hautapaikan haltijoiden ja kävijöiden kannalta käyttösuunnitelma on hyvä laatia siten, että siinä mainitaan yksityiskohtaisesti ja selkeästi hautausmaalla sallitut toimet ja vastuut. Karttusen mukaan (haastattelu 16.1.2015) käyttösuunnitelma tukee käytännön työskentelyä hautausmaalla ja antaa perustelut toimille. Käyttösuunnitelman laatimisen aikaväliä on vaikea arvioida (Mäkinen, sähköpostiviesti 5.2.2015), mutta sitä voidaan tarvittaessa täydentää. Käyttösuunnitelma tulee kuitenkin laatia huolellisesti, koska muuttamisen jälkeen se tulee voimassa olevan lainsäädännön mukaan toimittaa valtuuston kautta tuomiokapitulin vahvistettavaksi.

Useimmissa seurakunnissa hautapaikkojen riittävyys on suurin ongelma, varsinkin hautausmailla, joissa laajentamiselle ei ole mahdollisuuksia. Käyttösuunnitelmassa voidaan tuoda esille määräyksiä, joilla ohjataan hautapaikkojen käyttöä. On varsin yleistä, että kuolemantapauksen sattuessa omaisten on käytettävä ensin vanhaa hautapaikkaa ennen uuden hautapaikan luovuttamista. Ilmajoella tilanne ei ole vaikea, sillä uuden puolen osastoista suurin osa on vielä käyttämättä.

Karttunen (haastattelu 16.1.2015) kehotti ottamaan perusteellisesti selvää hautausmaan eri lohkojen alkuperäiset käyttötarkoitukset ja hallinta-aikojen pituudet. Mikäli hautapaikat on luovutettu määräämättömäksi ajaksi, silloin ne pysyvät suvun hallinnassa käytännössä ikuisesti, mikäli niiden hoidosta huolehditaan. Ilmajoen hautausmaan ohjesääntö on vuodelta 1988. Karttusen mukaan ohjesäännön ja käyttösuunnitelman päivittäminen tulee tehdä viimeistään samanaikaisesti, koska ohjesääntö on painavampi asiakirja kuin käyttösuunnitelma. Ideaali tilanne saavutetaan silloin, jos ohjesääntö on ajantasainen käyttösuunnitelmaa laadittaessa.

Käyttösuunnitelma on usean hautausmaahan liittyvän kohderyhmän ohjeellinen asiakirja. Siitä hyötyvät muutkin kuin pelkästään hautausmaan alueella työskentelevät työntekijät. Käytännön työntekijät saavat perustelut toimilleen hautausmaalla, koska käyttösuunnitelma on seurakunnan luottamushenkilöiden ja kapitulin vahvistama virallinen asiakirja. Se antaa ohjeistusta kaupallisille toimijoille, kuten kiviveistämöille ja hautaus-toimistoille. Hautaustoimen asiakkaat saavat käyttösuunnitelman kautta käytännön tiedon hautapaikan hoidosta ja velvollisuuksista. Omaisten

kanssa hautausjärjestelyistä sopivien seurakunnan työntekijöiden työkaluna käyttösuunnitelma toimii hautapaikkoja ja hautaamistapaa sovittaessa.

5 ILMAJOEN HAUTAUSMAAN KÄYTTÖSUUNNITELMAN LAADINTA

Tämän opinnäytetyön suurin osuus koostuu Ilmajoen hautausmaan käyttösuunnitelman laatimisesta. Hautausmaan kiinteistötyöntekijä Vesa Kangas on ollut käytännön asiantuntijana aktiivisesti mukana käyttösuunnitelman asiasisältöä pohdittaessa. Kiinteistötyöntekijä Antti Risku on ollut myös mukana käyttösuunnitelmaan liittyvissä keskusteluissa. Jäljempänä tässä opinnäytetyön tekstissä kiinteistötyöntekijöistä käytetään yleisesti nimitystä työryhmä. Vaasan ja Seinäjoen seurakuntien käyttösuunnitelmavertailun pohjalta asioita käytiin läpi soveltaen ja pohtien niiden toimivuutta Ilmajoella. Käyttösuunnitelmat ovat hautausmaakohtaisia, joten käyttösuunnitelmaa ei voida koskaan käyttää sellaisenaan toisen paikkakunnan hautausmaalla. Työryhmä kävi keskustelua lähinnä vertailtavien seurakuntien käyttösuunnitelmien asiakokonaisuuksista sekä muutoksista, mitä Ilmajoen hautausmaan uuden käyttösuunnitelman tulee pitää sisällään. Aluksi pohdittiin käyttösuunnitelman sisällysluetteloja ja listattiin asiat, jotka ovat muuttuneet viimeksi laaditun asiakirjan jälkeen. Lisäksi keskusteltiin aihepiireistä, jotka tulee lisätä uuteen käyttösuunnitelmaan. Hautausmaan käyttösuunnitelman muutokset ja lisäykset on perusteluineen alaotsikoitu jäljempänä opinnäytetyöraportissa.

Käyttösuunnitelmaehdotuksen ensimmäisen version valmistuttua se annettiin luettavaksi seurakunnan talousjohtaja Antti Viidalle sekä kiinteistötyöntekijöille Kankaalle ja Riskulle. Talousjohtajan mielestä asiakokonaisuus oli hyvä ja hänellä ei ollut lisättävää käyttösuunnitelmaan. Kankaan ja Riskun tutustuttua käyttösuunnitelmaan Kangas esitti lisäyksiä, jotka kirjattiin ylös ja lisättiin tulevaan suunnitelmaan.

5.1 Uuden puolen käyttöönottojärjestys

Uuden puolen käyttöönottojärjestystä ei ole aikaisemmin esitetty asiakirjoissa, joten selkeä ohjeistus ja suunnitelma siitä koettiin tarpeelliseksi. Työryhmä totesi, että käyttösuunnitelma tulisi uusiksi noin 20 vuoden välein. Käyttöönottosuunnitelma osastoista ulottuu siis useamman käyttösuunnitelmakauden ajanjaksolle. Samassa yhteydessä uuden puolen puuston ja pensaiden kunto herätti keskustelua, koska osa näistä perustamisvaiheessa istutetuista kasveista ovat huonokuntoisia ja vaativat uudelleenistutuksia. Kasvillisuuden uusiminen tulisi aloittaa välittömästi alueen yleisilmeen vuoksi.

Kahden uuden puolen arkkuhautaukseen varatun osaston hautapaikat ovat jo lähes kokonaan luovutettu hautauskäyttöön. On todennäköistä, että viimeistään vuonna 2018 on aloitettava uuden osaston hautapaikkojen luovutus hautauksiin. Keskustelua käytiin lisäksi siitä, onko tulevaisuudessa tarpeen käyttää yhtenäistä aluspalkkia hautakiviriveissä. Aluspalkkien kal-

listukset ja liikkuminen ovat osoittautuneet ongelmallisiksi. Yhden aluspalkin päälle voidaan sijoittaa noin viisi erillistä hautamuistomerkkiä. Tästä johtuen kaikki palkilla olevat kivet saattavat muodostaa vaarallisen suuria kallistuskulmia aluspalkin liikkuessa. Muistomerkkien kokomääräyksillä voidaan osittain vaikuttaa asiaan. Kankaan mukaan aluspalkkien kallistuksilta voidaan välttyä myös haudankaivaustekniikan avulla. Hautaa ei saa kaivaa liian lähelle aluspalkkia, jolloin palkin ja avattavan haudan välille jää tarpeeksi leveä maakaistale.

Uusia hautapaikkoja luovutettaessa omaisille annetaan vapaus valita haluamansa hautapaikka osoitetulta alueelta. Useissa seurakunnissa tämä ei ole mahdollista, vaan hautaustoimi määrää hautapaikat järjestyksessä, joka on maankäytön kannalta selkeämpää. Kankaan mukaan tämä käytäntö tulee edelleen pitää voimassa, sillä sen toimivuus on todettu hyväksi.

5.2 Muistomerkkejä ja niiden ympäristöä koskeva ohjeistus

Työryhmä pohti, että muistomerkkien käytöstä tulisi tehdä oma muistomerkkiohjesääntö. Siinä määritellään tarkasti sallittujen muistomerkkien enimmäismitat aluekohtaisesti. Tätä ohjesääntöä tulisi jakaa omaisille hautapaikan luovutuksen yhteydessä. Yleisiä ohjeistuksia muistomerkkien käyttöön halutaan kuitenkin antaa myös käyttösuunnitelmassa.

Vanhassa käyttösuunnitelmassa on kielletty muistomerkin edessä olevan kukkapaikan kehystäminen reunakivellä tai kukka-aihiollisen muistomerkin käyttö. Perusteluna kiellolle on ollut hoidon vaikeutuminen reunakiviä käytettäessä. Kiellosta huolimatta omaiset ovat reunustaneet kukkapaikkoja. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että kukkapaikan kehystämällä, varsinkin uudella puolella ei ole haittaa nurmikon hoidolle. Uudesta käyttösuunnitelmasta ehdoton kukkapaikan kehystämiskielto poistetaan, mutta seurakunnalle annetaan oikeus poistaa hoitoa haittaavat tai muuten sopimattomat kukkapaikan kehykset.

Muistomerkillle istutettavien kasvien käyttöä ei rajoiteta muutoin kuin koon perusteella. Havukasvien ja muiden monivuotisten kasvien käyttö muistomerkin kukkapaikalla tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Käyttösuunnitelmassa huomautetaan istutettavien kasvien koosta. Kasvien ei saa täysikasvuisena häiritä viereisiä hautapaikkoja tai ne eivät saa haitata hautausmaan hoitoa. Lisäksi on otettava huomioon kasvien leviäminen ympäristöön, eli perennoja, jotka leviävät voimakkaasti esimerkiksi juuriston avulla on syytä välttää muistomerkkien istutuksissa. Tällaisten kasvien käyttöä ei ole ehdottomasti kielletty, mutta seurakunta pidättää oikeuden poistaa sopimattomat kasvit ilman hautapaikan haltijan lupaa. Hautapaikan haltijan on pyydettävä lupa erikoisistutuksiin hautaustoimesta vastaavalta työntekijältä.

5.3 Koskemattomuusaika

Koskemattomuusajalla turvataan hautasijalle hautarauha. Koskemattomuusaikana hautasijaan ei saa haudata toista vainajaa arkussa. Koskemat-

tomuusaika on hautausmaakohtainen. Sen pituuteen vaikuttaa maaperä ja sen kosteusolot. Hyvin märässä ja tiiviissä maassa ruumiin maatumista ei tapahdu käytännössä lainkaan. Hiekkapitoiset ja niin kutsutut kevyet maat ovat arkkuhautauksen kannalta parhaimpia.

Ilmajoen hautausmaan maaperä on savista ja märkää. Osa vanhan puolen lohkoista on hyvin märkiä toimimattoman salaajaverkoston vuoksi. Käytössä olevat koskemattomuusajat Ilmajoen hautausmaalla ovat 25 ja 50 vuotta. Käytännössä on todettu, että 25 vuotta ei riitä ruumiiden ja arkkujen maatumiseen tietyillä hautausmaan alueilla. Jopa 50 vuotta on kaikkein ongelmallisimmilla alueilla liian lyhyt aika ruumiin täydelliseen maatumiseen. Työryhmä tuli siihen tulokseen, että hautausmaalla työskentelyn mielekkyyden vuoksi sekä terveydensuojelulliset asiat huomioon ottaen on tiettyjen alueiden koskemattomuusaikoja pidennettävä. Alueilla, jotka ovat hyvin märkiä ja savipitoisia, arkkuhautaukset kielletään kokonaan. Hautausmaan vanhalla puolella on lohkoja, joissa käytössä olevien hautapaikkojen vieressä vapaita hautaamattomia hautasijoja, jotka eivät ole kenenkään hallinnassa. Kangas esitti, että tällaiset paikat voitaisiin luovuttaa ja liittää viereisiin paikkoihin, jolloin olosuhteet huomioiden kyseisiin paikkoihin saisi suorittaa arkkuhautauksia. Muutamalla hautausmaan kosteusongelmallisella alueella on ollut käytäntönä, että lunastettuun hautapaikkaan saadaan arkkuhautauksena haudata koskemattomuusajan jälkeen vain haudatun vainajan puoliso. Tämä huomautus puuttuu vanhasta käyttösuunnitelmasta ja Kankaan mielestä se on hyvä mainita uudessa asiakirjassa.

5.4 Seurakunnalle palautuvat vanhat hautapaikat ja niiden muistomerkit

Aiemmin käytetty hautapaikka palautuu yleensä seurakunnalle joko omaisten luovuttaessa sen omasta tahdostaan tai kuulusmenettelyn kautta. Kuulusmenettelyllä yritetään löytää hoitamattomalle haudalle sen haltija, jonka vastuulla haudan hoito on. Haudanhoidon oleellinen laiminlyönti aiemmasta kehotuksesta huolimatta saattaa johtaa siihen, että kirkkoneuvosto julistaa hautaoikeuden menetetyksi ja hautapaikka tulee seurakunnan omistukseen (Kirkkolaki 17 luku 5§). Viimeisin kuulus Ilmajoella on tehty 2011. Seurakunnalle palautui tällöin hieman yli 100 hautapaikkaa. Seuraavan kuulusmenettelyn ajankohtaa ei ole suunniteltu, eikä sille ole tarvetta lähivuosina. Kuulusmenettelyt ovat raskaita toimenpiteitä ja aiheuttavat aina erimielisyyksiä hautaustoimen ja seurakuntalaisten välillä.

Vanhat muistomerkit ovat historiallisesti arvokkaita ja luonteenomaisia tietyille aikakausille. Hautaustoimilaissa (457/2003 14§) on säädetty muistomerkkien siirtymisestä seurakunnan omistukseen. Varsinkin kuulusmenettelyn kautta palautuneiden hautapaikkojen muistomerkit siirtyvät useimmiten seurakunnan omaisuudeksi. Seurakunta saa tällöin päättää niiden jatkokäytöstä ja tämä aiheuttaa usein ristiriitoja seurakuntalaisten keskuudessa. Historiallisesti arvokkaimmat muistomerkit tulee koota niille osoitettuun paikkaan, mikäli niitä ei voida säilyttää alkuperäisellä paikalla (Kirkkojärjestys, osa IV 17luku 12§). Ilmajoen hautausmaalla historiallisesti arvokkaimmat muistomerkit sijaitsevat kirkon läheisyydessä. Näiltä alueilta palautuu hyvin vähän hautapaikkoja takaisin seurakunnalle. Mikäli

näitä seurakunnalle palautuneita hautapaikkoja myydään uudelleen, tulee uuden hautaoikeuden haltijan käyttää jo olemassa olevaa muistomerkkiä. Tällä pyritään säilyttämään alueen tyypillinen yleisilme ja arvokkaat muistomerkit pystytään pitämään vanhalla paikallaan.

5.5 Seurakunnan vastualueet hautausmaan hoidossa sekä muut asiat

Hautausmaan kaikki osastot ja lohkot ovat yhtenäisiä nurmipintaisia alueita. Nurmikoiden hoito kuuluu seurakunnalle eikä siitä peritä maksua hautapaikan haltijoilta. Arkkuhaudan kaivamisen jälkeinen siistiminen, hautakummun tasaus ja nurmikon kylvö kuuluvat seurakunnan tehtäviin ilman hautapaikan haltijalta perittävää korvausta. Työryhmässä tuli keskustelua näistä aiheista. Yhteinen mielipide oli, että vanhat käytännöt pidetään edelleen voimassa ja ne koettiin tarpeelliseksi lisätä käyttösuunnitelmaan. Hautakumpujen tasaus on sulan maan aikaan tehty puolen vuoden kuluttua hautaamisesta. Kangas esitti, että aika on liian pitkä ja se tulisi lyhentää kahteen tai kolmeen kuukauteen sekä kirjata käyttösuunnitelmaan. Työryhmä kävi keskustelua siitä, että onko kumpujen tasaus kirjattava enemmän ohjesääntöön kuin käyttösuunnitelmaan. Karttusen (sähköpostiviesti 19.1.2015) mielestä asia kuuluu mainita erityisesti ohjesäännössä, mutta kehotti sen lisäämisen myös käyttösuunnitelmaan.

Naapurikuntien hautausmailla on keskustelua herättänyt kiviveistämöiden toiminta hautausmaa-alueella. Esimerkiksi Seinäjoen hautausmailla on rajoitettu kiviveistämöiden työskentelyä. Tällä pyritään rauhoittamaan hautausmaa haudantaan siunaamisten, iltojen ja viikonloppujen ajaksi. Työryhmä pohti sitä, pitäisikö myös Ilmajoella rajoittaa kiviveistämöiden toimintaa. Yhteistyö kiviveistämöiden kanssa on sujunut moitteetta, joten rajoitusten laatiminen ja kirjaaminen käyttösuunnitelmaan todettiin tarpeettomaksi. Mikäli näistä toimista tulevaisuudessa aiheutuu haittaa, laaditaan erillinen ohjeistus hautakiviedustajille.

Talviaikaisesta käytävien ja paikoitusalueiden hoidosta tulee mainita käyttösuunnitelmasta edellistä asiakirjaa selkeämmin. Seurakunta auraa ja hiekoittaa pääkäytävät arkipäivisin tarvittaessa. Pienempiä käytäviä aurataan työajan niin salliessa. Hautauspäivänä haudalle johtavat käytävät puhdistetaan lumesta ja hiekoitetaan. Lauantaisin käytävien hoito rajoittuu niihin viikonloppuihin jolloin suoritetaan hautauksia. Seurakunta käyttää ulkopuolista lumenaurausurakoitsijaa sunnuntaisin. Näinä ajankohtina hautausmaan käytäviä ei huolleta. Juhlapyhinä, kuten jouluna ja pääsiäisenä kulloinkin päivystysvuorossa oleva kiinteistötyöntekijä on velvollinen huolehtimaan turvallisesta hautausmaan käytäväverkostosta.

Ilmajoella ei ole erityisiä rajoituksia kukkalaitteiden sijoituspaikasta siunaustilaisuuden jälkeen. Käytännössä kukat viedään hautapaikalle tai muistolehtoon mikäli vainajan tuhka tullaan hautaamaan muistolehtoon tai muualle hautausmaan ulkopuolelle. Sulan maan aikana seurakunnalla on oikeus ilman omaisille tehtävää ilmoitusta poistaa kukkalaitteet haudalta kahden viikon kuluttua siunaustilaisuudesta. Talvella hautausmaalle laskeutut kukkalaitteet siistitään kevätsiivouksen yhteydessä toukokuulla. Hautausmaan kevätsiivouksessa hautaustoimen työntekijät keräävät syksyllä

istutetut kasvit ja havut sekä poltetut kynttilät jokaiselta haudalta, riippumatta siitä hoitavatko omaiset itse hautaa tai sen ollessa seurakunnan hoidossa. Yleensä työ tehdään heti kausityöntekijöiden saavuttua töihin. Tapa on ollut käytössä hautausmaalla jo vuosikymmeniä ja se on todettu hyväksi ja siitä ei haluta luopua. Hautausmaan alue saadaan tällä toimenpiteellä siistiksi muutamassa päivässä ja jätteet saadaan heti kuljetettua pois alueelta. Syksyllä hautaustoimen työntekijät poistavat kesäukat ainoastaan seurakunnan hoidossa olevilta haudoilta. Työryhmässä ilmeni keskustelua hautojen siistimistarpeesta myös syksyllä. Kasvukauden jälkeen tehtävää kesäkukien poistoa jokaiselta haudalta ei kuitenkaan koeta tarpeelliseksi.

5.6 Käyttösuunnitelmaehdotuksen koostaminen ja rakenne

Käyttösuunnitelma on sanallinen toiminta- ja sääntöohje hautausmaalla työskenteleville ja sidosryhmille. Mäkinen ja Karttunen olivat sitä mieltä, että käyttösuunnitelmaan on hyvä tehdä selkeä selostus lohko-kohtaisesti, tällöin se on helposti luettava ja asiat löytyvät nopeasti. Käyttösuunnitelman sisältöä suunniteltaessa tultiin siihen johtopäätökseen, että asiat on hyvä tuoda julki lohko- ja osasto-kohtaisesti, Vaasan ja Seinäjoen mallia hyödyntäen. Tämä tekee asiakirjasta tekstiä toistavaa, mutta siitä voidaan helposti tarkistaa lohko-kohtaisesti mitä kulloinkin on määrätty.

Käyttösuunnitelma koostuu kolmesta eri osiosta. Perustietoihin kirjattiin hautausmaan yleistiedot ja sijainti, rakennukset, sekä toiminnan kannalta tarvittavat oleelliset tekniset ratkaisut. Toisessa osiossa käsitellään muun muassa hautaoikeuksia, hautojen ja hautausmaan yleistä hoitoa ja niitä koskevia rajoituksia. Kolmas osio selittää vanhan ja uuden puolen käyttö-tarkoituksia ja yksityiskohtaisempia määräyksiä lohko-kohtaisesti.

6 POHDINTA

Käyttösuunnitelman laadinnassa sain esittää hyvin vapaasti omia näkemyksiäni toimivan käyttösuunnitelmaehdotuksen aikaansaamiseksi. Oma-kohtainen seitsemän vuoden työkokemukseni Ilmajoen hautausmaalla antaa hyvät pohjatiedot työn tekemiseen. Toisaalta se vaikeuttaa käyttösuunnitelman ja kaavan toimivuuden pohtimista. Ympäristö on tullut tutuksi ja sen katseleminen kriittisesti ja eri tavalla saattaa olla haastavaa. Vanhat toimintatavat sekä käytänteet ohjaavat helposti liiaksi uuden käyttösuunnitelmaehdotuksen laadintaa. Ilmajoen hautausmaan vanha käyttösuunnitelma ei ole ollut hautaustoimen työntekijöiden ohjaavana asiakirjana enää vuosiin. Henkilökohtaisesti tutustuin käyttösuunnitelmaan vasta tätä työtä tehdessäni. Pienissä seurakunnissa asiat tehdään usein totuttuun vanhaan tyyliin ja tärkeille asiakirjoille ei välttämättä anneta niin suurta arvoa mitä ne vaatisivat. Uuden käyttösuunnitelman astuessa voimaan, jokaisen hautausmaalla työskenneltävän on tutustuttava sen sisältöön ja toimittava sen ohjeistuksen mukaisesti. Ajantasaisen ohjesäännön puuttuminen vaikeutti osaltaan uuden käyttösuunnitelmaehdotuksen laadintaa. Kuten aikaisemmin on mainittu, ohjesääntö tulisi olla jo valmiina ennen käyttösuunnitelman laadintaa. Mielenkiintoista oli huomata työn edetessä, miten saman-

kaltaiset ongelmat, tavoitteet ja käytännön toimet ovat erityyppisissä seurakunnissa. Käyttösuunnitelman toteuttamisen alussa oli vaikeuksia saada asiat järjestykseen ja rajata aihe järkeväksi kokonaisuudeksi. Kirkkohallitus ei anna käyttösuunnitelman laatimiseen tarkkaa ohjeistusta, vaan seurakunnat saavat melko vapaasti itse päättää sen sisällöstä. Hautausmaakaavan ja käyttösuunnitelman rajanveto oli tietyissä asioissa vaikeaa.

Ilmajoen hautausmaalla hautapaikat riittävät pitkälle tulevaisuuteen. Silti hautaustoimen kannalta on hyödyllistä, jos hautaustapaa saadaan ohjattua enemmän tuhkahautauksien suuntaan. Tuhkahautauksiin voidaan ohjata perustamalla mielekkäitä muistolehtoja tai sirottelualueita. Maaseudun seurakunnissa perinteet ja ajattelutavat hidastavat suuntauksen yleistymistä. Uudessa käyttösuunnitelmassa rajoitetaan entisestään arkkuhautauksia, jolla saadaan osittain ohjattua enemmän tuhkahautauksiin. Usein läheinen halutaan haudata vanhaan sukuhautaan ja arkkuhautauksen poissulkeminen johtaa näissä tilanteissa ruumiin tuhkaamiseen. Vieläkin kovempia rajoituksia hautaustapojen suhteen olisi syytä tehdä hautausmaan vanhalle puolelle, mutta hautausmaalla tapahtuvat muutokset ovat tunteita kuohuttavia ja ahdistusta aiheuttavia toimenpiteitä. Tuhkahautaus on kustannustehokkaampaa seurakunnan kannalta. Työmäärä vähenee, sillä tuhkahautauksien aiheuttamat toimenpiteet ja niihin käytettävä työaika on huomattavasti pienempi verrattuna perinteiseen arkkuhaudan kaivamisessa käytettävään aikaan ja oheistoimintojen määrään. Pitkällä aikavälillä vältetään lisähautausmaan hankkimiselta ja kaavoituksilta.

Nykytilanteesta johtuen seurakunnissa joudutaan miettimään kustannuksia ja niiden minimoimista jokaisella sektorilla. Valitettavan usein säästötoimenpiteet kohdistuvat ensimmäisenä kiinteistö- ja puistopuolelle. Palkkakustannukset muodostavat suuren osan hautausmaan menoista. Työntekijöiden vähentäminen tarkoittaa väistämättä hautausmaan hoidon tason alenemista. On mietittävä toimenpiteitä ja muutoksia hautausmaalla, että käytössä olevilla resursseilla saadaan alueen hoitotaso pidettyä vähintäänkin samalla tasolla mitä se nyt on. Tästä johtuen hautausmaan käytäväverkostoa on karsittava. Uuden puolen aluspalkkirivien välit on alun perin suunniteltu istutusalueiksi, mutta käytännössä istutuksia ei ole tehty. Välit on kylvetty nurmikolle, ja niiden kunnossapito on työlästä. Hautausmaakaavaan tulee merkitä kaikki tärkeät istutusalueet ja myös noudattaa kaavan määräyksiä. Uuden käyttösuunnitelman astuessa voimaan, on toivottavaa, että sitä myös käytetään hautausmaan toimien ja käytännön työn toteutuksen pohjana.

LÄHTEET

Aaltonen, P., Palo, H., Rimpeläinen, O., Rintala, A., Ruotsalo, P. & Särkiö, P. 2005. Hautaustoimen käsikirja. Helsinki: Edita.

Alanen, A. J. 1953. Ilmajoki vuoden 1809 jälkeen. Vaasa: Vaasan kirjapaino.

Gardberg, C. J. 2003. Maan poveen. Suomen luterilaiset hautausmaat, kirkkomaat ja haudat. Keuruu: Schildts Kustannus Oy.

Hautaustoimilaki 457/2004. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.

Heng, B. 1994. Hautausmaat arkipäivän asioina. Pieksämäki: Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo.

Karttunen, E. 19.1.2015. Käyttösuunnitelma. Vastaanottaja Janne Haapala. [sähköpostiviesti]. Viitattu 30.1.2015.

Kirkkojärjestys 1055/1991. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.

Kirkkolaki 1054/1993. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.

Kurikka, J. 6.2.2015. Tilastoja ja väestöennuste. Vastaanottaja Janne Haapala. [sähköpostiviesti]. Viitattu 15.2.2015.

Mäkinen, P. 5.2.2015. Käyttösuunnitelmasta. Vastaanottaja Janne Haapala. [sähköpostiviesti]. Viitattu 20.2.2015.

Schali, K. 1993. Ilmajoen ev.lut. seurakunnan hautausmaiden inventointi. Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon julkaisuja 3.

Suomen hautaustoiminnan keskusliitto Ry. 2015. Krematoriotoiminnan tilastoja, pdf-tiedostot. Viitattu 3.2.2015. <http://www.shk.fi/tilastot>

Terveystieteiseläkelaki 763/1994. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.

Terveystieteiseläkelaki 1280/1994. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.

HAASTATTELUT

Mäkinen, P. 2014. Hautaustoimen päällikkö. Vaasan seurakuntayhtymä. Haastattelu 24.9.2014.

Karttunen, E. 2015. Puistopäällikkö. Seinäjoen seurakunta. Haastattelu 4.2.2015.

ILMAJOEN HAUTAUSMAAN KÄYTTÖSUUNNITELMAEHDOTUS